

Analiza czasopisma „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” (1993–2017)

The analysis of the magazine “Continuing Adult Education” (1993–2017)

Słowa kluczowe: „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”, czasopisma pedagogiczne, prasoznawstwo, analiza zawartości.

Key words: “Continuing Adult Education”, pedagogical journals, press studies, content analysis.

Abstract. The article is an analysis of one of the key national journals from permanent education, entitled “Adult Continuing Education”. Authors focused mainly on its content, the focus of interest, making articles in all issues of the magazine, starting with the number one from 1993, up to the last number. Thanks to them, the most important issues raised in the periodical, as well as its richest number of rubrics, are summarized.

The article also discusses the history of “Continuing Adult Education”, summarizing in tables the data concerning, inter alia, the editors of the journal, outlays or institutions cooperating with the quarterly.

Wprowadzenie. Celem naszego artykułu jest wielopłaszczyznowa analiza jednego z ogólnopolskich czasopism z zakresu andragogiki „Edukacji Ustawicznej Dorosłych”.

Początki periodyku datują się od roku 1993 i wiążą się z odbywającą się wówczas w Kaliszu V Sesją Wiosenną Szkoły Andragogiki, podczas której przedstawiciele takich organizacji jak: Związek Zakładów Doskonalenia Zawodowego, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich oraz Ośrodek Kształcenia i Doskonalenia Kadr MCNEMT¹ w Radomiu, podjęli decyzję o publikowaniu kwartalnika zatytułowanego „Edukacja Dorosłych”. Czasopismo to – w myśl jego twórców – miało stać się „forum dyskusji teoretycznych i wymiany doświadczeń praktycznych, (...) służyć rozwiązywaniu wszystkich problemów oświaty dorosłych w Polsce w powiązaniach międzynarodowych”². Warto podkreślić, że pierwszy numer

¹ Międzyresortowe Centrum Naukowe Eksploatacji Majątku Trwałego.

² *Od redakcji*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”, 1993 nr 1, s. 5.

periodyku ukazał się po trzech latach od wydania ostatniego numeru jedyne go wówczas polskiego czasopisma poświęconego problemom edukacji dorosłych „Oświata Dorosłych”.

O czasopiśmie. Misją redaktorów kwartalnika jest analiza istotnych oraz aktualnych problemów edukacji ustawicznej dorosłych, andragogiki i oświaty dorosłych, pedagogiki pracy. Pismo w ostatnim okresie skierowane jest również do: pracowników naukowo-dydaktycznych, studentów i osób związanych z kształceniem i doskonaleniem zawodowym dorosłych.

Identyfikatory czasopisma. W roku powstania pisma ukazały się dwa jego numery. Pierwszy, wydany we wrześniu, miał charakter monograficzny i posiadał numer ISBN (83-85064-99-0), kolejne publikowane są z numerem ISSN (1230-9206, 1507-6563).

Od roku 1994 aż do dziś pismo ukazuje się jako kwartalnik, a od numeru pierwszego z 1999 roku publikowane jest pod zmienionym nieznacznie tytułem „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” – międzynarodowy kwartalnik naukowo-metodyczny.

Od kilku lat nakłady periodyku wynoszą średnio ok. 400–500 egzemplarzy. Zgodnie z informacją widniejącą w ostatnim numerze pisma (4/17) łączny nakład kwartalnika wynosi 80 200 egzemplarzy.

Redagowanie kwartalnika wspomagał od początku prof. dr hab. Stanisław Kaczor (aż do końca 2003 roku). Redaktorzy pisma: *Stanisław Kaczor (redaktor naczelny 1994–2002), Henryk Bednarczyk (redaktor naczelny 1993–2016), Krzysztof Symela (2015–2016, redaktor naczelny od 2017), Alicja Sadłowska (1993–2003), Joanna Tomczyńska (sekretarz 2005 i dalej), Stanisław Karaś (1992–2002), Andrzej Kirejczyk (1993–1996), Zbigniew Kuźmiński (1993), Joanna Fundowicz (korekta od 1993), Joanna Iwanowska (korekta od 1993), Stanisław Suchy (1994–2002), Dorota Koprowska (od 1993), Adam Rybakiewicz (1996–1999), Stanisław Suchy (1997–2005), Jolanta Religa (od 2001), Marcin Olifirowicz (od 2002), Małgorzata Rubin – redaktor tomu 2008, Waldemar Furmanek – URz, Katarzyna Pladys, Czesław Plewka, prof. PK, Ewa Przybylska, prof. UMK, Małgorzata Szpilska, Franciszek Szlosek, Ladisław Varkoły.*

O renomie kwartalnika świadczy liczba organizacji zainteresowanych współpracą z nim. Dzięki temu począwszy od 2006 roku patronat nad „Edukacją Ustawiczną Dorosłych” sprawuje Europejskie Stowarzyszenie Kształcenia Dorosłych (EAEA), a po roku 2010 współpracę z redakcją podjęły: International Society for Engineering Education oraz Europäischen Verbandes Beruflicher Bildungsträger.

Wydawcy i współwydawcy, Rady, nakłady. Wydawaniem pisma zajmowały się różne instytucje: *Instytut Technologii Eksploatacji (wcześniej MCNEMT 1993 i dalej), Towarzystwo Wiedzy Powszechnej (1993–2011), Stowarzyszenie Oświatowców Polskich (1993–2011), Związek Zakładów Doskonalenia Zawodowego (1993–2011), Krajowy Urząd Pracy (1994–1995), Związek Zakładów Doskonalenia Zawodowego (1997–2011), Wyższa Szkoła Informatyki i Ekonomii (2002–2011), Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki (2002–2016), Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna (2002–2003), Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy (2006–2011), Instytut*

Maszyn Matematycznych (2008), Akademia Nauk Pedagogicznych Ukrainy (2008 i dalej), Dubnicki Technologiczny Instytut (2008–2017).

Warto odnotować fakt, że kwartalnik został doceniony również przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego i widnieje na liście B czasopism parametryzowanych: 4 pkt. – (4/2007 – 2/2010); 6 pkt. – (3/2010 – 2/2012); 7 pkt. – (3/2012 – 3/2013); 8 pkt. – (4/2013 – 3/2015); 14 pkt. – (1/2015 i dalej).

„Edukacja Ustawiczna Dorosłych” jest także indeksowana w bazach o zasięgu międzynarodowym: CEJSH The Central European Journal of Social Sciences and Humanities od 4/2010; DOAJ – Directory of Open Access Journal od 4/2013; ERIH PLUS The European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences od 1/2015; OAJI Open Academic Journal Index od 4/2015.

Obok wersji papierowej periodyku publikowana jest również jego wersja elektroniczna (zdigitalizowane zostały wszystkie numery pisma). Od numeru pierwszego z 2011 roku pojawia się cyfrowa wersja czasopisma dostępna jest na oficjalnej stronie www.edukacjaustawicznadoroslych.eu. Aktualnie pod tym adresem znajduje się 100 tomów czasopisma.

Analiza zawartości czasopisma „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”. W „Edukacji Ustawicznej Dorosłych” można wyróżnić kilka stałych działów, w których znajdują się teksty omawiające ważne zagadnienia związane z: oświatą dorosłych w Polsce i na świecie, kształceniem kursowym oraz szkołami dla dorosłych, edukacją dorosłych a rynkiem pracy, współpracą polskich organizacji oświatowych z zagranicą, sylwetkami wybitnych andragogów i oświatowców, a także informacje o konferencjach, sympozjach, seminariach oraz ośrodkach związanych z kształceniem dorosłych. Czytelnicy dzięki rubryce „Co warto przeczytać?” mogą również zapoznać się z recenzjami książek i innych zasługujących na uwagę wydawnictw.

Problemy oświaty (dorosłych) w Polsce i na świecie. Jedną z najbogatszych rubryk kwartalnika, pojawiającą się już w pierwszym jego numerze, jest dział „Problemy oświaty dorosłych w Polsce”, który począwszy od numeru drugiego wykroczył poza granice naszego kraju, obejmując zasięgiem cały świat. Dział otwiera tekst Stanisława Kaczora, jednego z redaktorów pisma. Tekst ten nosi tytuł *Oświata dorosłych w połowie lat dziewięćdziesiątych* i dotyczy takich zagadnień jak: problemy moralne w oświacie dorosłych, czy kim jest człowiek dorosły lat dziewięćdziesiątych.

Zgodnie ze spostrzeżeniami badacza należy podkreślić, że pod koniec ubiegłego stulecia w Polsce, chociaż funkcjonowały już katedry andragogiki, nie istniały państwowe instytuty naukowe, które specjalizowałyby się w badaniach nad edukacją dorosłych. Nie opracowywano też specjalnych programów badawczych w tym zakresie. Nielicznymi ośrodkami, które w większym stopniu pochylały się nad kwestią edukacji dorosłych były: Polskie Towarzystwo Pedagogiczne oraz Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk.

Kaczor dostrzega brak zaangażowania ze strony organizacji społecznych, zauważa natomiast działania instytucji niepublicznych na polu kształcenia dorosłych, zarzucając im jednak nastawienie na zysk.

Ciekawe uwagi dotyczące głównych kierunków kształcenia ustawicznego dorosłych przedstawił Tadeusz Wujek w numerze czwartym z 1994 roku. Badacz zaliczył do nich „edukację z góry” oraz „edukację liberalną”, zwaną inaczej „edukacją od dołu”. „Edukacja z góry” polega na takim kształceniu jednostki, aby była ona w stanie sprostać potrzebom systemu społecznego, a zatem na profil nauczania mają wpływ ideologiczne przekonania jego twórców. Edukacja ta stanowi przeciwieństwo „edukacji liberalnej”, która kładzie nacisk na człowieka i jego rozwój. Jej celem jest więc wykreowanie podmiotu twórczego i samodzielnego.

W latach 90. polskie Ministerstwo Edukacji Narodowej jednym z głównych zadań uczyniło stworzenie instytucji edukacyjnych dla dorosłych. W konsekwencji można mówić o powstaniu trój etapowego modelu kształcenia, do którego zaliczały się: wykształcenie ogólne, stanowiące podstawę do dalszego kształcenia; wykształcenie zawodowe, a także doskonalenie mające na celu aktualizację wiedzy oraz rozwój umiejętności niezbędnych do podnoszenia kwalifikacji. Taki podział jest zgodny z nadal aktualną tendencją do tego, aby z jednej strony zdobywać wykształcenie w odpowiednich szkołach czy podczas stosownych kursów, z drugiej zaś podnosić kwalifikacje w systemie pozaszkolnym. W ten sposób zarysowują się wyraźnie dwa rodzaje kształcenia ustawicznego dorosłych. Pierwsze z nich to kształcenie szkolne, które odnosi się do edukacji na wszystkich poziomach nauczania. Drugie to formy pozaszkolne obejmujące między innymi staże i praktyki zawodowe, kursokonferencje czy szkolenia przywarsztatowe.

Można zatem stwierdzić za Stefanem M. Kwiatkowskim, że najważniejszymi celami edukacji dorosłych u progu XXI wieku stały się:

- „– upodmiotowienie społeczeństwa,
- efektywne zachowania w warunkach niepewności,
- procesy integracji europejskiej,
- zmiany charakteru pracy,
- rozwój małych i średnich przedsiębiorstw,
- nowe rozumienie takich pojęć, jak: zawód i kwalifikacje zawodowe”³.

W tym czasie popularne stały się szkolenia modułowe, kładące nacisk nie na wiedzę, lecz umiejętności. Miało to związek z potrzebą nadążania za szybkim tempem zmian, jakie zachodziły na różnych płaszczyznach – między innymi społecznej, cywilizacyjnej oraz kulturowej.

Na początku XXI wieku można też odnotować rozwój różnorodnych form edukacji, które cechowały się skondensowanymi okresami kształcenia, a także troską założycieli placówek kształcenia o to, aby sprostać potrzebom współczesnego rynku pracy. Jerzy Stochmiałek w 2005 roku do głównych tendencji zmian w edukacji ustawicznej zaliczył między innymi: zmiany związane z powstawaniem społeczeństwa globalnego oraz zmiany związane z rozwojem koncepcji kształcenia otwartego i zdalnego, a także technologii informacyjnych. Zmiany te umożliwiają dorosłym sprawne wyszukiwania interesujących ich informacji.

---

³ S.M. Kwiatkowski, *Perspektywy oświaty dorosłych w Polsce*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 1999 nr 2, s. 18.

Obecnie można mówić o kilku strategiach dotyczących kształcenia dorosłych. Pierwsza z nich propaguje politykę przyjazną wobec edukacji dorosłych, której przejawem miałyby być między innymi zaangażowanie przełożonych w rozwój ich pracowników. Druga zakłada efektywne zarządzanie edukacją dorosłych. Do innych strategii można zaliczyć: inwestowanie w szkolnictwo dzieci i młodzieży, przełamywanie różnorodnych barier ograniczających dostęp do edukacji, przejawiających się w tworzeniu specjalnych programów mających pomóc osobom bezrobotnym czy niepełnosprawnym, a także wykorzystywanie tradycyjnych i nowoczesnych technologii informacyjnych.

Edukacja dorosłych a rynek pracy. Niemniej istotną rubryką „Edukacji Ustawicznej Dorosłych” jest ta odnosząca się do edukacji dorosłych z perspektywy rynku pracy. Wraz z zachodzącymi we współczesnych społeczeństwach zmianami edukacja dorosłych powinna realizować następujące zadania: sprzyjać rozwojowi kreatywności, podnosić kwalifikacje osób już pracujących, pomagać osobom bezrobotnym w znalezieniu pracy, na przykład poprzez poszerzenie ich kwalifikacji czy wskazanie skutecznych metod poszukiwania pracy. Przykłady rozdziałów o tej tematyce: Edukacja dorosłych a rynek pracy – 2/93, 4/94-6/94, 3/95, 1/96-2/96, 1/97, 3/97-1/99, 3/99-1/00, 4/00-3/03, 1/04, 4/04-1/05, 4/09-1/10; Edukacja zawodowa a rynek pracy – 4/5/95; Edukacja zawodowa dorosłych – 3/96; Edukacja dla rynku pracy – 2/11, 1/12; Biznes – Edukacja – Rynek pracy – 4/12; Edukacja, przedsiębiorczość, kariera – 3/13; Aspiracje – kompetencje – kariera – 4/15; Kompetencje i kwalifikacje zawodowe – 3/15; Kompetencje zawodowe dorosłych – 3/16; Standardy kompetencji zawodowych – 4/13; Europejski rynek pracy – lokalne systemy informacji i doradztwa zawodowego – projekt COST – 1/07.

Projekty edukacyjne, współpraca międzynarodowa. W XXI wieku na łamach „Edukacji Ustawicznej Dorosłych” coraz częściej pojawiały się rozdziały omawiające lokalne i europejskie projekty edukacyjne. Tak np. w numerze czwartym z 2003 roku. Rubrykę tę otwiera tekst Jolanty Religii, która przybliży czytelnikom europejski program skoncentrowany wokół kształcenia zawodowego, Leonardo da Vinci. Jeszcze w tym samym numerze omówiony został Socrates, czyli europejski program współpracy w dziedzinie edukacji.

W dziale tym omówione zostają również projekty edukacyjne (w tym akademickie biura karier) i badawcze, a także związane z nimi różne kwestie, na przykład ewaluacja. Przykładem są: EAEA – Europejskie Stowarzyszenie Kształcenia Dorosłych (2/06); Ewaluacja i upowszechnianie wyników programu TESSA (4/5/95); Program TESSA – kształcenie i szkolenie w dziedzinach oznaczeniu strategicznym (1/96, 3/96-4/96); Stowarzyszenia kadry zarządzającej w reformowaniu edukacji – Phare Term (4/96); Projekty programu Leonardo da Vinci (1/03-2/03).

Zamieszczono kilkadziesiąt artykułów zarysowujących obraz edukacji poza granicami Polski, w tym na Słowacji (3/07), Ukrainie (4/07), w Niemczech (2/08), Stanach Zjednoczonych (1/08), Brazylii, Rosji, Białorusi, Austrii, Węgrzech, Hiszpanii.

Kształcenie zawodowe, pedagogika pracy. Innymi ważnymi rubrykami czasopisma są działy odnoszące się do kwestii związanych z kształceniem kursowym oraz szkołami dla dorosłych. Rubryki te mają różne tytuły: Kształcenie kursowe, szkoły dla dorosłych (1/93, 3/94-1/95, 3/95, 1/96-2/96, 4/96-1/97, 3/97-1/99, 4/99-1/00, 3/00-1/01); Kształcenie młodzieży (2/95); Modularyzacja kształcenia dorosłych – doświadczenia europejskiej sieci (4/05); Kształcenie w szkole wyższej (4/14, 2/15); Innowacje w szkolnictwie wyższym (1/16); Kształcenie ustawiczne w procesie pracy (4/08), a piszący w nich autorzy stawiają sobie za zadanie przede wszystkim przybliżenie działalności rozmaitych ośrodków edukacyjnych dla dorosłych o różnych profilach kształcenia. Nie oznacza to jednak, że nie pojawiają się tu również teksty natury bardziej ogólnej, np. artykuły poświęcone asertywności (1/2001) czy dziedzictwu kulturowemu w kontekście rozwoju społeczności lokalnej (4/99).

E-learning i technologie informatyczne w edukacji. Jednym z najbogatszych działów kwartalnika jest dział poświęcony technologiom informatycznym w edukacji, w tym e-learningowi. Podobna tematyka stanowi wyraz współczesnych tendencji charakterystycznych dla globalizacji oraz społeczeństw informacyjnych.

Jednym z pionierskich tekstów dedykowanych tym zagadnieniom jest artykuł autorstwa Zbigniewa Kramka i Tomasza Sułkowskiego, zatytułowany „Stan i możliwości rozwoju e-learningu w kształceniu ustawicznym”. Tekst ten pojawia się w numerze drugim z 1994 roku. Autorzy omawiają w nim projekty dotyczące e-learningu i służące jego propagowaniu. Do projektów tych zaliczają: Socrates-Minerva, Leonardo da Vinci II oraz eContent. Kramek i Sułkowski podkreślają zalety płynące z wykorzystania tejże formy nauczania. Do ich grona zaliczają: brak ograniczeń co do miejsca i czasu uczenia się, możliwość indywidualizacji nauki i bieżącą kontrolę jej wyników, obniżenie kosztów szkoleń przy jednoczesnym zwiększeniu dostępności do aktualnych informacji z danej dziedziny. Badacze wyrażają też nadzieję, że „e-learning wniesie nową jakość do edukacji ustawicznej dorosłych oraz przez rozwój pojedynczych osób i przedsiębiorstw przyczyni się do rozwoju całego społeczeństwa” (Kramek, Sułkowski, 2004, s. 78).

E-learning w Polsce pojawił się w latach 90. XX wieku. Początkowo został on wdrożony w środowisku akademickim, a następnie zagościł w innych instytucjach oświatowych. Popularność e-learningu może wynikać z jego elastyczności, która pozwala na poszerzenie oferty edukacyjnej i zaadresowanie jej do szerszego grona odbiorców.

Wszystkie wymienione zalety tej formy nauczania stanowią odpowiedź na zmieniające się warunki zewnętrzne (w tym zmiany przepisów i technologii). „Szkoły przyszłości powinny przygotowywać uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym kształcącym się przez całe życie”⁴ (Noga, 2013, s. 128), a nauczycielom uświadamiać „potrzeby korzystania z e-learningu jako metody w wysokim stopniu zapewniającej im poziom samodoskonalenia i zawodowego kształcenia pozaszkolnego” (Abramski, Sapiński, 2014, s. 35) (O rozwoju nauczyciela w innym kontekście piszą

---

⁴ Tekst w oryginale brzmi: „School of the future should be able to prepare students for living in an information, lifelong learning society”.

między innymi Beata Kosová oraz Bronislava Kasáčová w książce *Profesijný rozvoj učiteľa*).

E-learning pozwala też na efektywną aktywizację tych osób, które ze względu na różne czynniki są zagrożone marginalizacją. Można więc stwierdzić, że „rozwój nowoczesnych technologii przynosi nowe możliwości dla osób niepełnosprawnych, nieaktywnych zawodowo, które mogą podjąć zatrudnienie na odległość. Odpowiednie szkolenie e-learning dopasowane do potrzeb oraz umożliwienie świadczenia usług e-mentoringu poprzez specjalnie zaprojektowaną platformę internetową stanowią nową szansę zatrudnienia dla osób dyskryminowanych na rynku pracy i stymulują aktywizację zawodową osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy” (Szpilska, Kupidura, 2016, s. 131). Kilka przykładów: E-learning – nowe możliwości kształcenia na rynku pracy (2/04); E-learning – doświadczenia polskie i zagraniczne (2/07); Standardy i ewaluacja w e-learningu (4/08); E-learning – edukacja, technologia, nowoczesność (3/10); Tworzenie elektronicznych szkoleń (3/08); Mechanizmy adaptacyjne w e-szkoleniach (3/08); Realizacja procesu zdalnego nauczania (3/08); Nowoczesne technologie – przyszłość kształcenia (2/09); Edukacja dla innowacji (4/11); Innowacyjne technologie kształcenia (4/11); Innowacje w kształceniu zawodowym (3/12); Innowacje w kształceniu zawodowym – dobre praktyki projektów europejskich (4/16).

O technologiach informatycznych w kształceniu ukazywały się artykuły w numerach 4/12, 1/13, 3/14, 1/15, 1/16.

Sylwetki wybitnych andragogów i oświatowców. Pomysł, aby przybliżyć czytelnikom postacie wybitnych andragogów, pedagogów czy oświatowców zarówno polskich, jak i zagranicznych, przybrał realne kształty w numerze 2 z 1997 roku. Dział ten gościł na łamach kwartalnika niezwykle często do roku 2011.

Aż sześć razy zdarzyło się, że imię i nazwisko wraz z tytułem naukowym znanej postaci z dziedziny pedagogiki stanowiły nazwę całej rubryki. Wyróżnionymi w ten sposób osobami były kolejno: prof. Tadeusz Nowacki (3/12), prof. dr hab. Franciszek Szlosek (4/13), redaktorzy: prof. nadz. dr hab. Henryk Bednarczyk (1/14) i prof. zw. dr hab. Stanisław Kaczor (2/14), a także prof. Ewa Przybylska (3/16) oraz prof. Czesław Plewka (4/16).

Niejednokrotnie okazją do przybliżenia sylwetki tej czy innej osoby stawały się okrągłe rocznice jej urodzin (np. 70-lecie urodzin prof. zw. Tadeusza Wujka, Zbigniewa Kuźmińskiego czy prof. Zygmunta Wiatrowskiego) bądź śmierci (m.in. 10. rocznica śmierci Czesława Maziarza).

Konferencje, recenzje, informacje. Nie mniej istotnymi działami omawianego periodyku są te promujące różnego rodzaju wydarzenia naukowe, takie jak: konferencje, seminaria czy sympozja, odbywające się zarówno w Polsce, jak i na świecie. Tematyka tych wydarzeń koncentruje się wokół zagadnień związanych z andragogiką. I tak w numerze 4/17 pojawia się relacja z VII Naukowego Forum Polsko-Ukraińskiego Edukacja dla Przyszłości, które odbyło się w dniach 18–21 września 2017 r.

W rubryce tej można znaleźć również recenzje i omówienia polskich i zagranicznych wydawnictw zwartych i ciągłych. Dla przykładu w ostatnim numerze pisma czytelnik może zapoznać się z czterema recenzjami nowości wydawniczych.

Podsumowanie. Analiza czasopisma „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” i jego wybranych działów dowodzi bogactwa tematów związanych z edukacją seniorów. Najbardziej promowanymi przez redaktorów działami są te odnoszące się do: szeroko pojętej oświaty dorosłych nie tylko w Polsce, ale i na świecie, do kształcenia szkolnego i pozaszkolnego, do zagadnień związanych z rozwojem nowoczesnych technologii i e-learningiem oraz projektami edukacyjnymi i badawczymi.

Podsumowując, można stwierdzić, że redaktorzy z jednej strony kładą nacisk na rozpowszechnianie informacji dotyczących konkretnych ośrodków edukacyjnych, publikacji i wydarzeń naukowych dedykowanych andragogice, z drugiej zaś próbują wskazać sposoby przeciwdziałania nieuniknionym w dobie globalizacji procesom marginalizacji oraz wykluczenia społecznego. Przejawia się to między innymi w drukowaniu rubryki poświęconej edukacji a rynkowi pracy.

Dzięki takim działaniom czytelnicy periodyku poszerzają swoją wiedzę na temat kształcenia oraz możliwości podnoszenia własnych kwalifikacji zawodowych, a zdobytą wiedzę mogą wykorzystać w samorozwoju.

Bibliografia

1. Abramski O., Sapiński A., *E-learning jako innowacyjna forma podnoszenia kwalifikacji zawodowych osób dorosłych na przykładzie grupy zawodowej nauczycieli – wybrane problemy*, „Journal of Modern Science” 2014 t. 3/22.
2. Kasáčová B., *Dimenzie učiteľskej profesie*, [in:] *Profesijný rozvoj učiteľa*, Metodicko-pedagogické centrum, Prešov 2006.
3. Kosová B., *Profesia a profesionalita učiteľa v teoretických súvislostiach*, [in:] *Profesijný rozvoj učiteľa*, Metodicko-pedagogické centrum, Prešov 2006.
4. Kramek Z., Sułkowski T., *Stan i możliwości rozwoju e-learningu w kształceniu ustawicznym*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2004 nr 2.
5. Kwiatkowski S.M., *Perspektywy oświaty dorosłych w Polsce*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 1999 nr 2.
6. Noga H., *Information technologies in education*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2013 nr 1.
7. *Od redakcji*, „Edukacja Dorosłych” 1993 nr 1.
8. Szpilska M., Kupidura T., *E-szkolenia dla osób defaworyzowanych na rynku pracy*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2016 nr 1.

dr Olimpia GOGOLIN

Gliwicka Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości, Gliwice
olimpia.gogolin@onet.eu

dr Eugeniusz SZYMIK

Uniwersytet Śląski, Katowice
gienekszymikpoczta.onet.pl@onet.pl